

Den officielle åbning af Grand Egyptian Museum (GEM) begynder lige så langsomt at nærme sig. Om det bliver i 2024, er dog stadig noget usikkert, men efter den bløde åbning af Den Store Hall og Den Store Trappe i begyndelsen af året, er der nu (pr. 16. oktober 2024) åbnet yderligere ti gallerier på det store museum, som Siden sidst besøgte i forsommeren 2024.

Der er tale om en slags "prøvedrift" på GEM, og herefter vil man gradvist åbne flere dele af museet frem til den store, officielle åbning. Premierminister Mostafa Madbouly udtalte i anledning af åbningen af de ti nye sale, at "museet er Ægyptens gave til verden, og at det er det største museum i verden, der udelukkende er viet til en enkelt civilisation".

GEM ligger kun få km fra pyramiderne i Giza, og hele GEM-komplekset dækker et samlet areal på 500.000 m². Den centrale del af museet er viet til skattene fra Tutankhamons grav, som først åbnes i forbindelse med den officielle åbning. Nogle fund vil blive udstillet for første gang, og indtil videre ses bl.a. guldmasken og tronstolen stadig på Det ægyptiske Museum.

Selvom der stadig ikke er tale om en officiel åbning og selvom der er sale og

Statuen af Ramses II er det naturlige fokuspunkt i Den Store Hall, men det er ikke kun Ramses' cartouche, der pryder indgangen til Grand Egyptian Museum. Foto Louise Alkjær.

gallerier, der ikke er klar endnu, kan Siden sidst godt anbefale at aflægge GEM et besøg. Hallen og trappen er enorme, og de mange store skulpturer af primært kongelige passer godt til arkitekturen. Siden sidst har ikke set de nyåbnede sale, men har hørt, at genstandene her også er smukt udstillet.

Skal man være bare en smule kritisk, bærer den – indrømmet – meget imponerende museumsbygning præg af, at den er tegnet for noget der vel nærmer sig 25

år siden. Der er sket meget på 25 år, også inden for arkitektur, blandt andet i form af bæredygtighed og lige adgang for alle. Disse elementer er ikke helt tænkt ind i designet, hvilket anno 2024 godt kan stikke lidt i øjnene. Til gengæld er der en meget flot museumsbutik med virkelig gode souvenirs og mange steder at både spise og drikke.

Men der er som nævnt ovenfor stadig ikke meldt noget officiel åbningsdag ud.

FUND OG FORSKNING

Marsa Matruh

ROMERSKE KATAKOMBER

Ægyptiske arkæologer har i Marsa Matruh, der ligger ved Middelhavet, afdækket en romersk nekropol på lokaliteten Umm al-Rakham. Arkæologerne, ledet af professor Kotb Fawzy, fandt katakomber skåret ud i klipperne, et komplet romersk badehus og forskellige genstande, der viser, hvilket betydningsfuldt handelscentrum, romertidens Marsa Matruh var.

Katakomberne rummede 29 begravelsesnicher, offerborde og statuer, herunder en mand i toga og en anden, der forestillede en vædder. Badehuset var komplet med receptionsområde, siddepladser, badeværelser samt vandopbevarings- og dræningssystemer.

Ayman Ashmawy, chef for antikvitetssektoren, sagde i anledning af fundet, at gravstrukturerne har trapper, som leder til hvælvede gravkamre, forseglede med kalkstensblokke. Gravdesignet inkluderede også skindøre, doriske søjler og offerborde under skindøren.

◆ Lagt på nettet 15. august 2024. <https://english.ahram.org.eg/News/530224.aspx>

Marsa Matruh, der ligger ca. 250 km vest for Alexandria, var kendt som Amunia til Alexander den Stores tid. I hellenistisk tid blev stedet kaldt Paraitonion. Foto Al-AhramOnline.

Giza og omegn

HVORDAN TRANSPORTEREDE

ÆGYPTERNE STEN TIL PYRAMIDEBYGGERIET?

Amerikanske og ægyptiske forskere er kommet tættere på svaret på et af de uforløste spørgsmål, nemlig hvordan pyramidernes er blevet bygget.

“Det har længe været teorier, der peger på, at der må have løbet en flod langs med pyramidernes. For hvordan skulle de ægyptiske arbejdere ellers have transporteret de vanvittigt tunge byggematerialer af granit og kalksten?”

Det siger Gad Mohamed El-Qady, professor i geofysik på The National Research Institute of Astronomy and Geophysics i Ægypten.

I 2023 fandt han og en række internationale forskere de første indikationer på, at sådan en flod har eksisteret. Og nu er forskerne klar med et nyt studie, der i

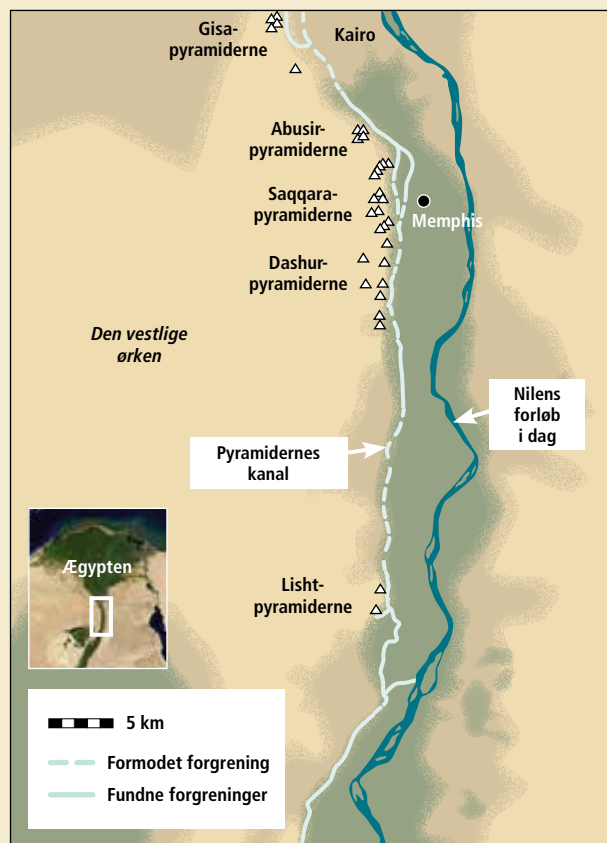
Det har lettet det hårde transportarbejde, at der har været en flodforgrening tæt på pyramidernes.

detaljer beskriver en ældgammel og sandbegravet flod nær pyramidernes.

“Vores arbejde har afsløret en kæmpe flod-forgrening af Nilen, der løber langs pyramidernes i den vestlige del af ørkenen mellem Lihst og Giza. Vi har døbt den The Ahramat Branch (Pyramidernes Kanal, red.),” siger Gad Mohamed El-Qady til onlinemediet Videnskab.dk.

De danske ægyptologer Paul John Frandsen, lektor emeritus og Anne Haslund, seniorforsker ved Nationalmuseet, udtaler sig også i artiklen, som kan læses i sin fulde længde på nettet.

◆ Lagt på nettet 16. august 2024. <https://videnskab.dk/kultur-samfund/forskere-loeser-mysterium-om-hvordan-pyramidernes-er-bygget/>
En længere artikel om selve studiet ligger her: <https://www.nature.com/articles/s43247-024-01379-7>

Indskriften danner en ramme om afbildningen af et særligt, arkitektonisk element, nemlig den falske dør, som gjorde det muligt for afdøde at bevæge sig mellem denne verden og det hinsides. Foto AlhramOnline.

Assiut

MELLESTE RIGE-GRAV MED FLOTTE KISTER

Ægyptiske og tyske arkæologer fra universiteterne i hhv. Sohag og Berlin har fundet et gravkammer tilhørende en kvinde, der var datter af en guvernør i Sesostri II's regeringstid (12. dynasti ca. 1879-1872 f.Kr.) Graven blev fundet under udgravningen af faderens grav, der ligger i bjergene vest for byen Assiut. Faderens grav er en af de største ikke-kongelige grave fra denne periode. Foreløbige undersøgelser tyder på, at kvinden døde før hun var fyldt 40 og led af en medfødt foddefekt. Hendes grav indeholdt to smukt bemalede kister, en ydre og en indre, begge fyldt med tekster. Kisterne indeholdt desuden kanopekrukker og træstatuetter. Graven var plyndret allerede i oldtiden, og både mumie og kanopekrukkerne var ødelagte.

Arkæologerne fortsætter udgravning og undersøgelser af graven for at kunne kaste mere lys over den periode, både far og datter levede i.

◆ Lagt på nettet 2. oktober 2024. <https://english.ahram.org.eg/News/532868.aspx>

Deltaet, Tell el-Abqain

FÆSTNING FRA NY RIGE

Turisme- og antikvitetsministeriet meddelte tidligt på efteråret, at arkæologer havde fundet en 3.000 år gammel fæstningslignende bygning i Tell el-Abqain i det vestlige deltaområde. Fæstningen skulle forsvare Ægypten mod invaderende libyske stammer og indvandrere østfra, formentlig de gådefulde havfolk.

Fæstningen, der var bygget af soltørrede lersten, indeholdt blandt andet en kaserne, og her er fundet flere genstande, der har tilhørt de soldater, der boede på kasernen. Fæstningen var opdelt i to identiske sider med en smal passage imellem. Her har være lagerrum til korn, og der er fundet fragmenter af keramik og rester af fiskeben og dyreknogler. Der er også fundet cylindriske keramikovne, der har været brugt til madlavning på kasernen.

Ifølge avisen Independent blev der også fundet et stort bronzesværd med Ramses II's kartouche samt to kalkstensblokke. Den ene med en hieroglyfindskrift indeholdende Ramses II's titler, den anden med navnet Bay.

Opslaget nævner ikke noget nærmere om Bay, men det er fristende at forbinde

navnet med den navnkundige, om end også lidt enigmatiske finansminister Bay, der var en så indflydelsesrig person under Sethos II og Siptah, at han fik – eller tiltog sig – retten til at bygge sig en grav i Kongernes Dal (KV 13), som tilmed synes at være konstrueret på en sådan måde, at den skulle hænge sammen med de to kongegravene for regentparret. Bays karriere endte med, at han blev henrettet på Siptahs ordre i dennes 5. regeringsår!

Arkæologerne fandt også våben brugt i kamp, jagttredskaber, hygiejneprodukter såsom kohl-applikatorer af elfenben, karneol- og fajance-perler, skarabæer og beskyttende amuletter. Alt sammen ting, der giver større indblik i beboernes daglige liv på en kaserne/fæstning.

◆ Lagt på nettet 11. september 2024.

<https://www.artnews.com/art-news/news/3000-year-old-military-fort-unearted-in-northern-egypt-1234717348/>

Luxor, Vestbredden

FAMILIEGRAV I ASASIF

I Asasif på Luxors vestlige bred har et ægyptisk og amerikansk hold af forskere fundet og afdækket den første grav fra Mellemste Rige på denne lokalitet. Der er tale om adskillige begravelser af både mænd, kvinder og børn, som har ligget uforstyrrede i årtusinder i nekropolen i Asasif.

Arkæologerne fandt graven under restaureringsarbejde på en grav fra det 25. dynasti (TT 391), og den nyfundne grav er et væsentligt bidrag til vores forståelse af Mellemste Rige i det thebanske område.

Mohamed Ismail Khaled, generalsekretær, Supreme Council of Antiquities (SCA) var begejstret og fremhævede betydningen af fundet, fordi det ændrer Asasif-nekropolens historiske kontekst og giver nekropolen status som en af de mest betydningsfulde begravelsespladser fra Mellemste Rige. Desuden bemærkede Khaled, at opdagelsen vil give os

Man fandt også spejle i graven i Asasif, bl.a. dette med lotusformet håndtag. Foto AlhramOnline.

Der kommer meget fine og hidtil usete detaljer frem ved restaurering af relieffer. Foto AlhramOnline.

mere viden om begravelsespraksis og ritualer i Theben i perioden.

Graven indeholdt 11 individuelle begravelser. Der er fundet skeletrester inde i graven, og det tyder på, at der var tale om en familiegrav brugt i generationer gennem 12. og 13. dynasti. Kvindernes smykker er blandt nogle af de fine fund fra graven. Der er blandt andet tale om en halskæde med 30 ametystperler og to cylindriske agatperler, der indrammer en amulet med et flodhestehoved, ringe, armbånd, kæder af rød agat, blå og grøn fajance samt amuletter. Der blev også gjort fund af bemærkelsesværdigt velbevaret keramik.

◆ Lagt på nettet 1. november 2024.

<https://english.ahram.org.eg/News/534510.aspx>

Esna KONGELIGE KRONER OG GUDERNES TRONER

Forskere fra universitetet i Tübingen er sammen med ægyptiske ditto stadig i gang med at afdække nye detaljer på vægge og søjler i templet i Esna. Projektet, som SCA står i spidsen for, begyndte for seks år siden og fokuserer på at do-

kumentere, restaurere og bevare tempellets fine relieffer og indskrifter.

Tempelloftet og søjlerne inde i templet er blevet grundigt rensede, og i dag fremstår de med de originale farver, der ellers har været dækkede af sod, snavs og støv i århundreder.

På samme måde har man rensat tempellets indskrifter på den sydlige væg og en del af den vestlige væg inde i templet. Rensningen afslørede detaljerede skildringer af kongelige klæder og kroner og gudernes troner.

Disse visuelle fremstillinger giver indsigt i både design og symbolik forbundet med de klæder, de gamle herskere bar.

Turisme- og antikvitetministeren i Ægypten, Sherif Fathy, roste holdet for dets indsats og bemærkede, at flere indskrifter er afdækket for første gang, hvilket giver friske perspektiver på Esna-templet.

SCA's Mohamed Ismail Khaled var begejstret for en anden opdagelse af en central scene, der skildrer præsterne i Esna, som ved en ceremoni bærer Khnums hellige båd.

Khaled forklarede, at ceremonien var

en hellig begivenhed, der gav byens beboere et sjældent indblik i de religiøse ritualer, der blev praktiseret i templet i den ptolemæiske periode.

Hisham El-Leithy, der er chef for de ægyptiske arkæologer bemærkede, at reliefferne er en del af templets offerscener. Rensning og restaurering af tempellets tekster og symboler viser vigtige detaljer, for eksempel udsmykningen af kongens troner. En anden scene afslørede papyrus- og liljedekorationer på kongens lændeklæde, hvilket symboliserede kongens magt over både det nordlige og det sydlige Ægypten.

Christian Leitz, leder af den tyske del af holdet, udtrykte begejstring over hele holdets fremskridt i restaureringen af templet originale farver. Leitz nævnte også, at det er meningen, at der skal arbejdes yderligere med at rense tempellets seks forreste søjler.

Siden arbejdet på Esnatemplet begyndte i 2018 har de ægyptiske og tyske arkæologer restaureret og rensat loftet med afbildninger af blandt andet Nut og 18 af de i alt 24 søjler inde i templet.

◆ Lagt på nettet 21. oktober 2024 <https://english.ahram.org.eg/News/533855.aspx>

Edfu-templets pylon er dekoreret på både forsiden og bagsiden, men det tog mange år at dekorere hele templet. Arbejdet gik i stå ad flere omgange, og blev først gjort færdigt under Ptolemæus XII. Båden i templets Allerhelligste er en kopi. Foto Louise Alkjær.

Edfu

SPOR AF GULD I EDFU-TEMPLET

I Edfu-templet har arkæologer fundet indskrifter og bemaling, der ikke har været til at se tidligere. Det er ægyptiske og tyske arkæologer fra hhv. SCA og universitetet i Würzburg, der står bag opdagelsen, som bliver kaldt bemærkelsesværdig. Opdagelsen blev gjort som en del af det restaureringsprojekt, som den tyske Gerda Henkel Fond har finansieret siden 2021.

Projektets hovedfokus er at rengøre og restaurere templets tag, vægge og indre kamre og forbedre templets bevaringstilstand. Edfu-templet var viet til Horus, og folkene bag projektet ønsker at dokumentere indskrifterne i templet og give mere præcise oversættelser end dem, der blev udgivet i forrige århundrede.

Under restaureringen af templets Allerhelligste afdækkede teamet både malede relieffer med spor af guld og demotiske indskrifter. "Det er en meget vigtig opdagelse, der vil afsløre meget om de gamle ægypteres religiøse tro," sagde Sherif Fathy, minister for turisme og antikviteter. Han beskrev restauratorernes, især de ægyptiskes, indsats for at bevare Ægyptens rige kulturelle arv som enestående.

Minister for turisme og antikviteter, Sherif Fathy, roste holdet og understregede, at det er en møjsommelig proces at afdække indskrifter og de oprindelige farver.

Fathy understregede også, at der er behov for at fremskynde restaureringsarbejdet, så templet kan stå klar til de besøgende, der typisk kommer mange af i vintersæsonen, både ægyptiske og internationale. Mohamed Ismail Khaled, SCA's generalsekretær for SCA, sagde, at restaureringsarbejdet forbedrer oplevelsen for templets besøgende og sikrer bevarelsen af dets indskrifter.

Han bemærkede, at de nyopdagede indskrifter antyder, at dele af templet engang var prydet med forgyldte kobberplader. Man har nemlig fundet rester af disse øverst på væggene i templets Allerhelligste.

Holdet har også fjernet lag af snavs, fugleklatte, sod og saltaflejringer fra templets overflader, hvilket afslørede de levende farver, der har været skjult i århundreder.

Restaureringsteamet arbejder nu på at analysere og restaurere farverne for at bringe templets udviklede scener tilbage. Martin A. Stadler, projektleder og

professor ved Julius-Maximilians-Universität Würzburg, understregede betydningen af opdagelsen, herunder en unik demotisk indskrift, der beskriver, hvordan præsterne skulle træde ind i Det Allerhelligste.

Sådanne personlige indskrifter findes sjældent i de indre dele af ægyptiske templer.

Han forklarede, at de flerfarvede malerier nu kan give yderligere detaljer om scenerne og hieroglyfferne, som man ikke tidligere har kunnet identificere i reliefferne, fx påklædning eller offergaver.

Forgyldning af figurerne tjente sandsynligvis ikke kun til symbolsk at uddeliggøre og guddommeliggøre dem, men bidrog også til den aura af mystik, der skulle være i tempelrummet. "Det må have været meget imponerende, især når sollyset skinnede ind," sagde Victoria Altmann-Wendling, projektleder og forskningsmedarbejder i Horus Behedy-projektet ved Julius-Maximilians-Universität Würzburg. Hun tilføjede, at "det faktum, at guderne var helt forgyldte, er særligt interessant. Vi finder dette i de tekstlige kilder, der beskriver

gudernes kød som bestående af guld.”

Edfu-templet, et af de bedst bevarede templer i Ægypten, er 137 m langt, 76 m bredt ved pylonen og med en højde på 35 m ved pylonen.

Med så store proportioner med vægfladerne helt dækket af indskrifter og relieffer, er templet et monument over både religion og arkitektur i oldtiden.

Templet er kendt for sine detaljerede indskrifter, der giver værdifuld indsigt i det gamle ægyptiske sprog, mytologi og religiøs praksis. Templet var grundlagt under Ptolemæus III, men ikke færdiggjort før Ptolemæus XII's regeringstid.

Lagt på nettet 16. september 2024.

◆ <https://english.ahram.org.eg/News/531849.aspx>.

Aswan

UNDERVANDSFUND I ASWAN

Dykkere har i et område syd for Aswan fundet en betydelig samling af klippeindskrifter, der daterer sig til flere forskellige konger. Indskrifterne befinder sig i et område, som blev oversvømmet, da Højdæmningen blev opført mellem 1960 og 1970. Før oversvømmelsen stod UNESCO bag en lang række redningsindsatser og gjorde en omfattende indsats for at dokumentere og flytte kulturarv, men meget blev efterladt og efterfølgende oversvømmet.

Det arkæologiske hold, der består af eksperter fra SCA og Paul Valéry Universitetet i Montpellier, ledes af Dr. Chris Crassion, og de fundne indskrifter og afbildninger daterer sig til Amenhotep III, Tuthmosis IV, Psammetik II og Apries, altså konger mellem 18. og 26. dynasti.

Dr. Mohamed Ismail Khaled, generalsekretær i SCA, fortalte, at indskrifterne aldrig er blevet undersøgt og i øvrigt er velbevarede.

Professor ved universitetet i Jaén og arkæolog, Alejandro Jiménez-Serrano, understregede Aswans rolle som granitbrud og som en strategisk militær- og handelslokation gennem forskellige dynastier.

Holdet ønsker at identificere og dokumentere de indskrifter, der stadig er tilgængelige ved hjælp af avancerede teknikker som undervandsfotografi, video og fotogrammetri. Den sidstnævnte metode består i at tage flere fotografier for at kunne skabe digitale 3D-modeller.

Undervandsfundene viser, at der er flere arkæologiske rester, der har overlevet end hvad UNESCO tidligere troede.

◆ Lagt på nettet 19. juli 2024. <https://archaeologymag.com/2024/07/rock-carvings-of-egyptian-pharaohs-near-aswan/>

Ikke så godt at være skriver

Nye undersøgelser af skeletrester fra gravpladsen i Abusir viser, at der var visse erhvervsmæssige risici ved at være skriver, blandt andet på grund af skrive-

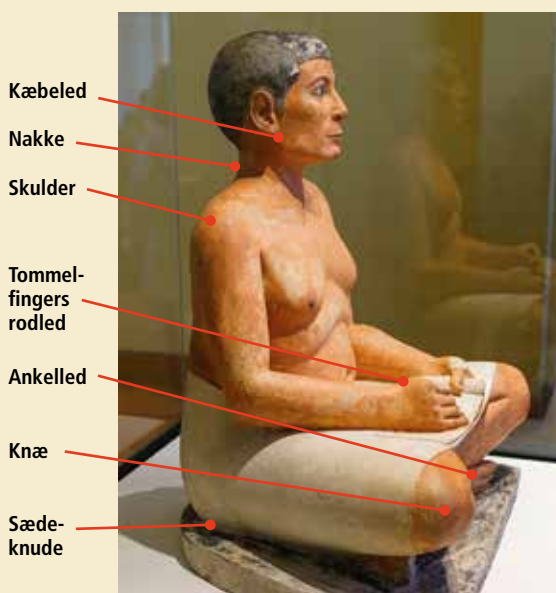
rens arbejdsstillinger. Undersøgelsen, der er offentliggjort i tidsskriftet *Scientific Reports*, fremhæver, hvordan daglige aktiviteter for de læse- og skrivekyndige mænd førte til degenerative ændringer i deres skeletter. Arkæologiske levn såsom statuer, vægreliéffer og historiske tekster, bekræfter så at sige skriverens arbejdsstillinger. Skeletterne viste også tegn på degeneration af kæbeledet og den højre tommelfinger. Kæbeledet blev ødelagt af at tygge på enderne af de stængler man brugte som penne og tommelfingeren af at klemme om pennen. Den korslagte benstilling og de gentagende opgaver, der var forbundet med skriverhvervet, har forårsaget belastning af kæbe-, nakke- og skulderområderne.

Parallellerne til vore dages kontorarbejde er nærliggende, da uhensigtsmæssige positioner under for eksempel computerarbejde også i dag påvirker det menneskelige skelet.

Hvis studiet kan tages for pålydende, så viser det, at selv privilegerede personer som skrivere i Ægypten havde deres egne erhvervsmæssige risici.

◆ Lagt på nettet 27. juni 2024.

<https://archaeologymag.com/2024/06/ancient-egyptian-scribes-faced-occupational-hazards/>
Link til længere artikel om undersøgelserne her:
<https://www.nature.com/articles/s41598-024-63549-z>

Selv den berømte Louvre-skriver har måske døjet med smerter i leddene i løbet af sin karriere.
Foto Rama, Wikimedia Commons, Cc-by-sa-2.0-fr